

УДК 339.727

Кістерський Л.Л.*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В країнах ЄС у сфері соціальних послуг останнім часом відбуваються зміни, викликані новими потребами та соціально-економічними проблемами, що вплинуло на державне фінансування цих послуг. В умовах, коли необхідні послуги стають більш комплексними та складними, необхідність формування чіткої орієнтованості на користувача з метою розширення його можливостей та забезпечення доступу до соціальних прав, також відіграє важливу роль у цьому процесі. В Україні соціальна система потребує суттєвого реформування, оскільки недостатньо структурована та розпорошена по різних державних установах [1].

Соціальна система в Україні постійно розвивалася, однак в сучасних умовах вона потребує радикальних змін, оскільки постійне збільшення частки бюджетних витрат на соціальні потреби без економічного росту призвело до загрозливого бюджетного дефіциту та неконтрольованого зростання державного боргу. В постановах Кабінету Міністрів відмічалась необхідність впорядкування соціальної сфери та підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів [2]. Перш за все йдеться про перехід від автоматичного фінансування соціальних установ до платежів за надані соціальні послуги.

Цей шлях реформування системи соціальних послуг свого часу вибрали країни – члени ЄС і добилися на ньому неабияких успіхів. Основними рушійними силами процесу змін є поєднання демографічних та соціальних змін та обмежених фінансових ресурсів. На другому місці стоять рушійні сили, пов'язані з новими формами організації, новою роллю державних і приватних постачальників послуг.

Однією з провідних тенденцій, які спостерігаються у сфері соціального забезпечення є перехід від державного програмного регулювання до ринкового регулювання. У сфері довготривалого догляду ринкове регулювання було запроваджено в Англії, Франції, Чехії, Польщі, Німеччині, Італії, Швеції та Нідерландах. Механізми ринкового регулювання послуг по догляду за дітьми запроваджені у Франції, Італії та Нідерландах. Вони також використовуються для регулювання послуг ринку праці у Чехії, Німеччині, Англії та Швеції.

У сфері соціальних послуг державні органи влади використовують різні інструменти заохочення конкуренції і водночас досягнення цілей соціальної політики, таких як гарантування бажаного рівня якості послуг, фізичної та фінансової доступності послуг. У цій сфері ефективність регуляторних механізмів ринку є обмеженою, оскільки ці послуги не є традиційним ринком та залежать від державного фінансування [3].

Регулювання ринку може приймати різні форми починаючи від контролю ціноутворення до ліцензування та видачі дозволів, які забезпечують дотримання бажаного рівня якості послуг та їх доступності. Крім того, державні органи можуть встановити для постачальників певні вимоги, наприклад, вимоги щодо якості послуг, в ході процедур державних закупівель або як умова отримання субсидії.

---

* доктор економічних наук, професор, директор Інституту міжнародного ділового співробітництва

Однак стимулом для постачальників послуг не обов'язково є збільшення прибутку (як у випадку громадських організацій у сфері соціального забезпечення), що стосується попиту, купівельна спроможність як правило і значною мірою не йде безпосередньо від споживача, а від держави та державних фондів, які поширюють наявні бюджети на конкретні види послуг. Впровадження ваучеру як інструменту, що дозволяє користувачу вирішувати, до якого саме постачальника звернутися, розширило можливості вибору постачальника послуг для користувача. Ваучери також дозволяють керувати попитом та пропозицією на ринку і спрямовані на заохочення та субсидювання соціальних послуг за рахунок збільшення їх доступності, особливо для тих користувачів, які не мають достатньо коштів для їх придбання. Ваучери набувають все більшого поширення у різних секторах та країнах, зокрема у Франції, Німеччині, Італії та Нідерландах. Крім того, влада може здійснювати регулювання ринку з метою досягнення політичних цілей, таких як гарантування мінімального рівня якості послуг та обслуговування, їх фізичної та фінансової доступності, тощо.

Державні закупівлі є відносно новим інструментом, який застосовується в сфері надання соціальних послуг. Головною проблемою є вирішення питання, яким чином правила державних закупівель повинні застосовуватися до надання соціальних послуг, за яких обставин та за якими нормами і правилами. Передача завдань приватним постачальникам вимагає наявності цілісних регуляторних рамок, які охоплюватимуть технічні вимоги, стандарти якості, а також визначатимуть спосіб фінансування послуг та яким чином будуть розподілятися витрати між державою та приватним постачальником. Ця тенденція призводить до виникнення нових форм партнерства між державними органами та приватними організаціями. Державно-приватне партнерство є особливою формою співпраці між державою та приватними підприємствами. Воно передбачає спільне фінансування та розподіл обов'язків і ризиків. В рамках партнерства забезпечується інституційне оформлення домовленостей про співпрацю між організаціями приватного (комерційними та некомерційними) та державного секторів.

Процес модернізації також передбачає перенесення ролі державних органів влади з ієрархічного втручання до нагляду за мережею та встановлення партнерських відносин з різними учасниками сектору. Вона також передбачає нові форми участі користувача, громадської участі та діалогу з громадянським суспільством. Таке узгоджене соціальне управління передбачає участь великої кількості учасників: соціальних партнерів, представників органів місцевого самоврядування, соціальних підприємців та інших недержавних організацій, а також громадських об'єднань, добровільних організацій та ініціатив самопомогі. Світовий досвід свідчить, що своєчасне реформування соціальної сфери допомагає запобігати багатьох конфліктів в суспільстві.

Таким чином, виникає необхідність у нових формах управління з метою сприяння співпраці і стратегічному партнерству та ініціативам громадянського суспільства. Ці нові форми управління стимулюють формування нових форм партнерства, у яких роль державних органів влади перетворюється з ієрархічного централізованого командування на горизонтальне, більш узагальнене та багатостороннє координування.

Список використаних джерел:

1. Підтримка розробки середньострокової стратегії для поліпшення системи соціальних виплат, - EuropaAid/125937/C/SER/UA, 2009, С. 5.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 березня 2008 р.,

3. L. Kistersky, M. Mexi Social services Modernization trends in EU Countries: Financial Aspects. Наукове видання Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка “Актуальні проблеми міжнародних відносин (Modern Problems of International Relations)”, Випуск 91, частина 2, Київ, 2010, с.15-16.